

kinccsé váljon az egész nemzet számára. (American Memory Project)

## Irodalom

1. The American Memory Project : Sharing unique collections electronically = Library of Congress Information Bulletin, vol.49. 1990. no.5. p.83–87.
2. BALAKRISHNAN, M.R.: Az optikai információátvitel műszaki alapjai = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 35.évf. 1988. 11.sz. p.492–497.
3. HALSEY, R.S.: Learning about CD-ROM technology: an educator's perspective on sources, issues, criteria, breakthroughs, and research = Information Technology and Libraries, vol.8. 1989. p.56–62.
4. HEIMBÜRGER, A.: Optical disks and image databases = Nordinfo – NYTT, 1990. no.2. p. 37–44.
5. MOES, R.J.: The CD-ROM/CD-I puzzle: where do the pieces fit? = International Journal of Micrographics and Video Technology, vol. 6. 1987. p.15-18. Ref. KDSZ 88/451.
6. OBERHAUSER, O.C.: Interactive multimedia in library and information services = Audiovisual Librarian, vol.17. 1991. p.17–25.
7. PRICE, J.: The Optical Disk Pilot Program at the Library of Congress = Videodisc and Optical Disk, vol.4. 1984. p.424–432.
8. RUOKONEN, K.: A CD-ROM: csoda és gond? = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 36. évf. 1989. 1.sz. p.14-17.
9. YEAZEL, L.A.: Trends in optical media = International Journal of Micrographics and Video Technology, vol.6. 1987. p.11–14. Ref. KDSZ 88/444.

# Számítógépes együttműködés a német tudományos könyvtárakban

Tremkóné Meszleny Mária

A Német Könyvtári Intézet (Deutsches Bibliotheksinstitut, Berlin - a továbbiakban: DBI) által szervezett kelet-európai szeminárium témája a könyvtárak és a tájékoztatási szolgáltatások mai helyzete és fejlesztési trendje volt. Ebben a témában először szervezett a DBI keretében működő nemzetközi együttműködési részleg (Bibliothekarische Auslandsstelle, a továbbiakban: BA) tapasztalatcserét azzal a céllal, hogy megismertessék a kelet-európai résztvevőkkel a német könyv-

---

Az alábbi tanulmány alapját az 1989-es Osteuropa Seminar adta, melyen Tremkó Györgyné (OSZK) és Gulácsyné Pápai Erika (AGROINFORM) képviselték Magyarországot. A német könyvtárügy mai állapotának megértéséhez ad segítséget az akkori NSZK tudományos könyvtárainak helyzetét, s ezen keresztül az NSZK könyvtárügyének főbb vonásait bemutató írás. (A szerk.)

---

tárügy helyzetét, bemutatva a könyvtárakban és a tájékoztatási intézményekben alkalmazott modern könyvtári technikát. Szó esett az Európai Gazdasági Közösség tagországait érintő információ- és könyvtárpolitikai vonatkozásokról is, amelyeket akkor - mi, közép-kelet-európai meghívottak - még mint alig érintettek „építettünk be” szakmai tudatunkba.

A szeminárium előadásai elméleti áttekintést nyújtottak, azt követően pedig szakmai körúton 13 felsőoktatási, illetve tudományos intézetben volt módunk a hallottak gyakorlatban való alkalmazásának megismerésére.

Köztudott, hogy nem könnyű eligazodni egy ilyen tanulmányúton a meglátogatott ország könyvtárügyében, még akkor sem, ha az ember többet lapozgatja indulás előtt a szakirodalmat. Különösen vonatkozik ez az NSZK könyvtárügyére, amelyre a föderatív szerkezetből, az egyes tartományok történelméből magyarázha-

tóan erős decentralizáltság jellemző. A széttartó megnyilvánulás abban is, hogy például

- ▶ a nemzeti könyvtári feladatokat nem egyetlen, hanem 3 könyvtár látja el;
- ▶ a szövetségi könyvtári törvényeken kívül tartományonként más hasonló törvények is irányadóak;
- ▶ a könyvtári munkában egyidejűleg különböző irányelvek kötelezőek;
- ▶ a könyvtárgépesítés viszonylag elszigetelten, helyileg indult be;
- ▶ a könyvtárak fenntartói igen színes képet mutatnak.

Hogy a fenntartókról szólhassak, kis kitérőt kell tennem: ugyanis az NSZK-ban a könyvtárak fenntartója lehet maga az Össz-szövetség (Bund), valamely tartomány (Land), város vagy község. A szövetség finanszírozza a Deutsche Bibliothekot (feladatai komplexitásában az első nemzeti könyvtárat), valamint a Képviselőház, a szövetségi hatóságok, továbbá a szövetségi kutatóhelyek könyvtárait. A tartományok tartják fenn a tartományi tudományos és közművelődési könyvtárakat, amelyek régióon belüli és régiók feletti (országos) felsőoktatási vagy meghatározott szakkönyvtári feladatokat látnak el. Mindegyik tartományi Tanács szabadon dönt kulturális (ezen belül könyvtárpolitikai) kérdésekben. Mivel egyik tartomány bőkezűbb, a másik kevésbé az, ez meglátszik a tudományos könyvtárak technikai ellátottságán is. A városok és községek a saját kezelésükben lévő nyilvános közkönyvtárakról és egyházi könyvtárakról gondoskodnak.

Visszakanyarodva a decentralizáció tényéhez, elmondható, hogy maguk a könyvtárosok tették meg egyénenként és egyesületekbe tömörülve a hatvanas évek elején a kezdő lépéseket ennek felszámolására, szakmai együttműködést sürgetve, amelyre a hetvenes évek elejétől a szövetségi könyvtárpolitika is felfigyelt.

Erre az időre esik, hogy a szövetségi kormány és a tartományi kormányok számítógépesítési kutatási programok kidolgozásával bízták meg a DBI-t és a Német Kutatási Társaságot (Deutsche Forschungsgemeinschaft, a továbbiakban: DFG). A számítógépes fejlesztést 30%-ban a szövetség, 70%-ban a tartományok valamint alapítványok is támogatták, így a Volkswagenwerk- és a Bertelsmann-Alapítvány. 1985-88 között a Szövetségi Kutatásügyi és Műszaki Minisztérium (Bundesministerium für Forschung

und Technik) beindította a Szakinformációs programot is.

---

## A könyvtári együttműködés kezdetei

---

A programokat megelőzően vagy azokkal párhuzamosan ajánlások készültek a régiókon belüli, illetve a régiók feletti (azaz országos) hálózati együttműködés súlyponti kérdéseinek megoldására, kiemelten

- a hálózati infrastruktúra és kommunikációs szoftverek fejlesztésére (pl. helyi rendszerek hálózatba való bekapcsolására),
- új információs technológiák, online szolgáltatások alkalmazására,
- a technikai eszközellátottság növelésére,
- könyvtáros-szakemberek számítógépes átképzésére,
- a szabványosítás minden területen való meggyorsítására: a nemzeti és nemzetközi szabványok bevezetésére a katalogizálásban, a tárgyi feltárásban, a gépi csereformátum kialakításában.

A DFG javaslatára az egységes katalogizáláshoz a RAK-ot (Regeln für die alphabetische Katalogisierung - a német nyelvterület dokumentumleírási szabályzata) hagyták jóvá háromféle könyvtártípusra. A tárgyszókatologizálás országos egységesítésére az RSWK-t (Regeln für die Schlagwortkatalogisierung - a tárgyszókatológus szabályzata) fogadták el.

Gépi csereformátumként a MAB1 formátumot hagyták jóvá, de a Deutsche Bibliothek (DB) időközben az UNIMARC formátumra tért át, így közvetítésével a könyvtárak más csereformátumot is használhatnak.

A számítógépek hálózattá való összekapcsolására a Szövetségi Posta (Deutsche Bundespost) DATEX-hálózatát fogadták el.

Az együttműködés koordinálását jelenleg hátráltatják a heterogén gépi rendszerek. Ezek szabványosított összekapcsolását az OSI-modell (Open Systems Interconnection) alkalmazásától várják a könyvtári szakemberek. Az ISO szabványokon nyugvó modell a felhasználó szempontjából egyetlen rendszer, amelynek 7, egymásra épülő szintjén a heterogén rendszerek (adatbázisok, már működő vagy újonnan bevezetendő szolgáltatások stb.) egymásba illeszthetők. A könyvtárak feladataik, anyagi és technikai

hátterük függvényében kapcsolódhatnak a 7 szint valamelyikéhez.

A kutatási programok összehangolt bevezetése és a könyvtári technika szintje lehetővé teszi majd a könyvtárak szélesebb köre számára, hogy a jelenleg már működő kereskedelmi szolgáltatásokat hatékonyabban vegyék igénybe, így például:

- 1) az adatbank-szolgáltatást,
- 2) a szoftvercsomagokat különböző könyvtári munkafolyamatokhoz,
- 3) a szakirodalom-szolgáltatással kapcsolatos lehetőségeket:

3.1 gyarapítás (online előszerzeményezés, rendelés, reklamálás stb.)

3.2 gépi kölcsönzés, „Volltext” lehívások,

4) a folyóirat-szállítások ellenőrzését.

A mintegy tucatnyi adatbázis-szolgáltató kínálatából a bibliográfiai adatbázisok kihasználtsága a legnagyobb; ezek többsége közvetlenül a DATEX, DATAPAC, TRANSPAC, TELENET, SCANET, FINPAC hálózaton keresztül érhető el. Néhány a fontosabbak közül: DBI, Berlin; DIMDI, Köln; GID, Frankfurt; JURIS, Bonn; INKA, Karlsruhe.

A szoftvercsomagok iránt észrevehetően a regionális rendszerekhez tartozó könyvtárakban indult meg az érdeklődés, a „Books in print” online szolgáltatás iránt pedig, érthetően, a regionális központi funkciókat ellátó szakkönyvtárakban. Figyelemre méltó, hogy a Swets und Zeitlinger folyóirat-ügynökség SAILS-FAST szolgáltatását az egyetemi könyvtárak mintegy egyharmada veszi igénybe, ugyanakkor az oxfordi Blackwell Technical Service és a Pergamon cég által nyújtott dokumentumszolgáltató rendszer kihasználtsága minimális.

A vendéglátóinkkal folytatott beszélgetésekből kitűnt, hogy az önkéntes alapokon is nyugvó centralizációs törekvések érdekében tett fejlesztések miatt a felsőoktatási könyvtárak többsége gondban van. Úgy tűnik, a nagygépre tervezett saját fejlesztésű automatizált rendszerek ideje már lejárt az NSZK-ban. A jövő útja a könyvtárakba telepített PC-re tervezett automatizált munkafolyamatok sora, sok terminállal, nemcsak a könyvtárakban, hanem a különböző intézeti munkahelyeken, a kutatók szolgálatában is. Amíg azonban a gépi könyvtári hálózatokat (Verbund; a továbbiakban hálózat) alkotó együttműködő könyvtárak beruházási manővereket végeznek, addig a szolgáltató cégek - szűknek és pilla-

natnyilag bizonytalannak érezve a piacot - új felhasználók után néznek és a tájékoztató intézményeknek kínálják „kulcsra kész” programcsomagjaikat, amelyek mozgékonyabbak, és pénzforrásaikat hajlandók habozás nélkül új fejlesztésbe fektetni.

Jelenleg közel 30 cég fáradozik azon, hogy még mindig szabványosításra való törekvés nélkül, egymással versenyezve a hardver és szoftver terén könyvtári csomagokat készítsen (pl. Mc Donald-Douglas: Urica; Firma NORSK-DATA: BIBDIA; KTS, München: Domestic; Microbuss GmbH: Dataprint Microbuss; Siemens: BIAS).

A tudományos könyvtárak komoly dilemma előtt állnak: gazdaságosabb-e, ha saját fejlesztéssel kapcsolnak be további munkafolyamatokat már meglévő számítógépes rendszerükbe, vagy célszerűbb, ha felhagynak a „toldozással” és kulcsrakész szoftvert vesznek.

A 70-es évek elején, elsősorban a felsőoktatási könyvtárak és tudományos intézetek, saját fejlesztésű szoftverrel kezdték meg a munkafolyamatok gépesítését (pl. a bielefeldi egyetemi könyvtár Siemens szoftverrel, az IBAS 2-vel). Azok, akik a 80-as évektől kapcsolódtak be, inkább a piacon beszerezhető valamelyik programcsomag mellett döntöttek (így az oldenburgi egyetemi könyvtár a Mc Donald-Douglas-féle Uricát, a heidelbergi az IBM rendszerű DOBIS-t alkalmazta, a jülich-i Atomkutató Intézet könyvtára pedig a KTS, München féle Domesticot). Érthető, hogy éppen az „irányított” kooperáció küszöbén a kulcsrakész rendszerekkel kapcsolatban gyanakodóak a könyvtárak, és jogosan garanciát kérnek a cégektől, hogy a későbbiekben a regionális rendszerek szolgáltatásaihoz is változtatás nélkül alkalmazhatók legyenek ezek. Könyvtárlátogatásaink során magunk is meggyőződhattünk, mennyire eltérő gépi rendszerekkel dolgoznak a felsőoktatási könyvtárak, és bizony kénytelen voltam igazat adni azoknak a kollégáknak, akik az OSI-től sokat várnak, de kétkednek a régi (itt-ott 20 éve működő) heterogén rendszerek gyors összekapcsolhatóságában. Az információcsere iránti igény robbanásszerű meg növekedése miatt ez alig tűr már halasztást, ahogy ez megfogalmazódott az éves szakmai tájékoztató konferencia (Dokumentartag) szinte valamennyi előadásában - amelyen a szemináriumot követően részt vettünk. Figyelemre méltó volt az a megállapítás is, hogy az NSZK-ban a könyvtári szolgáltatások egyre jobban elkülönül-

nek a tájékoztató központok szolgáltatásaitól, így a technikai eszközökkel jól felszerelt tudományos könyvtárak kezdenek lemaradni a csak irodalomkutatást végző tájékoztató intézmények mögött, melyek technikai ellátottságuknál fogva már jelenleg is igénybe tudnak venni szinte minden nagy nemzetközi adatbázist. Igaz - központi katalógusok hiányában - a lelőhelyek megállapítását áthárítják a könyvtárakra, elvárva, hogy a kért forrásanyagokat a legrövidebb időn belül szolgáltatassák a kutatók számára. A központi katalógusok szerepe így az egybekapcsolt gépi rendszerek alkalmazásakor sem fog csökkenni, sőt halaszthatatlanul szükség lenne a régi állományoknak a programok egyikében célul kitűzött számítógépes feldolgozására is.

### A számítógépes együttműködés jelenlegi helyzete

Mint már említettem, a könyvtárosok maguk kezdeményezték az együttműködést, elsősorban azonos könyvtárípusokban, és ezzel a kooperációval létrehozták az ún. regionális hálózatokat. (Nem véletlen, hogy ezeknél nyomon követhető a tartományi megfeleltethetőség.)

A regionális hálózatok keretében lazán és önkéntesen kapcsolatot létesítő különböző technikai szintű könyvtárak először a központi katalógusok fejlesztésével, majd a könyvtárközi kölcsönzés összehangolásával, végül a közös katalogizálással kívánják eredményesebbé tenni és meggyorsítani a könyvtári szolgáltatásokat.

Húsz év óta a tudományos könyvtárak fokozatosan gépesítik a munkafolyamatokat (helyi rendszerek), megküldve a számítógépesítés ter-

mékeit (pl. COM-katalógusok) az időközben megalakult regionális könyvtári központoknak. E gyakorlat eredményességét bizonyítja, hogy a DFG által kidolgozott együttműködési programok is összekötő szerepet szánnak a regionális központoknak a helyi hálózatok és a régiók feletti együttműködő rendszerek között. Mivel a regionális hálózatok működésének előfeltétele a helyi (pl. egyetemi könyvtári) hálózatok fejlesztése, továbbá a regionális könyvtári központok kialakítása, a programokban többféle szoftvert dolgoztak ki e követelmények kielégítésére.

A programok a regionális központok fő feladatát a következőkben határozzák meg:

- ▶ A gépi központi katalógusok gondozása és fejlesztése. Katalógustermékek előállítása a régióba tartozó könyvtárak részére (COM-katalógusok, CD-ROM-adatbázisok).
- ▶ Együttműködés a könyvtárakkal a számítógépes fejlesztésben a német könyvtárak géppel olvasható adataiból épülő országos központi katalógusának (Verbundkatalog) online elérhetősége érdekében (DATEX-P-n keresztül a DBI közvetítésével).

Jelenleg már (még?) a lapalji táblázatban feltüntetett 8 regionális hálózat működik.

Egy 1988. májusi statisztika szerint 135 könyvtár tagja a 8 hálózatnak, és a központi katalógusok összesen közel 12 millió címet tartalmaznak.

A programok a regionális hálózatok alkalmazásával elsősorban a közös katalogizálás számítógépes lehetőségét nyújtják a könyvtárak számára az alábbi fő célkitűzéssel:

- Egyetlen adatbázis létrehozása az együttműködő könyvtárak állományából (helyi

<b>Régió</b>	<b>Központja</b>
<i>Baden-Württemberg</i>	Württembergi Tartományi Könyvtár, Stuttgart
<i>Bajorország</i>	Bajor Állami Könyvtár (BSB), München
<i>Berlin</i>	Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz, Berlin
<i>Észak-Németország</i>	Állami és Egyetemi Könyvtár, Hamburg
<i>Hessen</i>	Állami és Egyetemi Könyvtár, Frankfurt/M
<i>Alsó-Szászország</i>	Állami és Egyetemi Könyvtár, Göttingen
<i>Észak-Rajna-Vesztfália</i>	Felsőoktatási Könyvtári Központ, Köln
<i>Schleswig-Holstein</i>	Világgazdasági Intézet, Kiel (alakulóban)

adatokkal kiegészítve) és idegen adatok (Deutsche Bibliographie, British National Bibliography) átvételével.

- Bibliográfiai leírások szabványos elkészítése a RAK/WB (a tudományos könyvtárak szabályzata) alkalmazásával.
- A MAB gépi csereformátum alkalmazása az adatcserében. Adattöbbségtől helyi OPAC (Online Public Access Catalogue) katalógusok kiépítése céljából.
- Gyors irodalomellátás a könyvtárközi kölcsönzési rendszerek összekapcsolásával.

A könyvtári szolgáltatások javítására a programok a regionális hálózatok mellett a régiók feletti együttműködést is szorgalmazzák, amivel a már meglévő központi gépi folyóiratkatalógus (Zeitschriftendatenbank - ZDB), valamint a régiók feletti katalógusvállalkozás, továbbá az egységesített testületi nevek fájlja (Gemeinsame Körperschaftsdatei - GKD) és más - géppel olvasható nemzeti bibliográfiai - szolgáltatások intenzív fejlesztését kívánják elősegíteni. (A ZDB létrejöttében 60 könyvtár működött közre. A jelenleg 500 000 címet tartalmazó - 15 éven át offline használható - katalógus 1989 végétől online is hozzáférhető a DATEX-P-n keresztül Online-Kat-ZDB néven.)

A régiók feletti katalógusvállalkozás 18 könyvtár katalógusát és a hesseni központi katalógus (Hessischer Zentralkatalog) címeit (mintegy 4 millió cím) tartalmazza. Befejezés előtt áll az egységes adatfeldolgozás DB-MAB csereformátumban.

---

### A tudományos könyvtárak automatizáltságának foka a 80-as évek végén

---

A régiók közötti irodalomellátási feladatokat ellátó 3 nemzeti könyvtár (DB, Frankfurt; SBPK, Berlin; BSB, München) és a 4 központi szakkönyvtár (műszaki tudományok - Hannover; agrártudomány - Bonn; orvostudomány - Köln; közgazdaságtudomány - Kiel) automatizáltsági foka 86%-os. A súlypont a katalogizálás teljes körű számítógépesítésén van.

A regionális feladatokat ellátó tudományos könyvtárak köréből

- a 29 tartományi - állami - városi könyvtár közül 10 könyvtár csatlakozott a számítógépes közös katalogizáláshoz (35%), további 4

könyvtárban a fejlesztés folyamatban van. A 90-es évek elejére - a programok alkalmazásának ütemezése szerint - e könyvtártípus 50%-a vesz részt majd a közös katalogizálásban, és az automatizálás eredményeképp e könyvtárak állományáról információk nyerhetők az online központi katalógusban.

- Az 57 egyetemi könyvtár közül 44 tagja (77%) valamelyik regionális hálózatnak és áll kapcsolatban egymással a könyvtárközi kölcsönzési rendszer által. A 44 könyvtárból az utolsó háromban befejezés előtt áll a helyi rendszerű fejlesztés az OPAC kiépítésére (a konstanzi, a karlsruhe-i és a heidelbergi egyetemi könyvtárban). A 90-es évek elejére mindegyik egyetemi könyvtár részt kíván venni a közös katalogizálásban, amelynek előfeltétele az eddigi katalógusoknak meghatározott időponttal való lezárása. (A bielefeldi, a dortmundi, a düsseldorfi és a brémai egyetemi könyvtárak elsők az automatizált katalogizálásban, várhatóan ezeknek az állománya lesz leghamarabb online hozzáférhető a régiók feletti katalógusvállalkozásban.)
- A főiskolai könyvtárak kedvezőtlenebb képet mutatnak. A 147 könyvtárból csak 6 könyvtárnak (4%) vannak anyagi lehetőségei a technikai fejlesztésre. Ezek is a közös katalogizálást tekintik súlyponti feladatnak.
- A DBI nyilvántartása szerint a tudományos szakkönyvtárak kategóriájához mintegy 1700 könyvtár tartozik. Ebből 955 a parlamenti és hatósági könyvtár, amelyek közül 70 könyvtárban a gyarapítás és katalogizálás már automatizált, további 80 intézményben a 80-as évek végére jutnak el a munkafolyamatok részleges gépesítéséhez.
- Az egyházi tudományos könyvtárak többsége nem tervez könyvtárgépesítést.
- A mintegy 1000 közművelődési feladatokat ellátó könyvtár (100 000 kötet felett) közül 150-ben a kölcsönzést már gépesítették, és szorgalmazzák a katalogizálás gépesítését is.

---

### Összefoglalás

---

Nehéz helyzetben van az, akitől külföldi tapasztalatcseréről hazajöve azt várják, hogy bevezethető javaslatokkal álljon elő a tapasztaltak alapján. Ilyenkor nagyon is szembeűnő a hazai

valóság. Javaslat még csak lenne, csak a megvalósítás feltételei hiányoznak. Hangsúlyozni szeretném az egységes könyvtárpolitikai koncepciók szükségességét, mert ahol ez - mint az NSZK-ban is - évtizedekig hiányzott, ott a könyvtárak maguk kezdeményezték az együttműködés különböző formáit, miközben, éppen a decentralizált könyvtárügy miatt késett a szabványosítás, sokféle hardver+szoftverű számítógépes rendszereket fejlesztettek ki, amelyek összekapcsolását csak a 90-es évek elejére az OSI-tól várják.

Nem hagyhatom szó nélkül, hogy a modern könyvtári technika alkalmazása a német könyvtárakban sem járt zökkenőmentesen. Új költségek jelentkeztek, a könyvtári személyzet átképzése során pszichés és munkavédelmi problémák adódtak, továbbá az automatizáltság szintjével arányosan a szolgáltatási tarifák is változtak, sőt egységesítés híján ezek eltérőek, ami a használókban bizalmatlanságot és bizonytalanságot ébreszt. (Ezekre a tényezőkre nekünk, magyar könyvtárosoknak is fel kell készülnünk a könyvtári gépesítés várható terjedésével.)

Bár vendéglátóink a német könyvtárak technikai színvonalával az amerikai „high-tech”-et szeretnék utolérni, mi - a tanulmányút résztvevői - azon a 10 éves behozhatatlan hátrányon keseregünk, amely a kelet-európai országokban könyvtárgépesítés terén is tapasztalható, és amely hátráltatja a modern könyvtári szolgáltatások (gépesített könyvtárközi kölcsönzés, online

hozzáférésű központi katalógusok stb.) kiépítését.

A piactudálkodás küszöbén a szakmai tájékoztatás új formái sürgetőleg követelik jussukat!

## Jegyzetek

1. BORCHARDT, P.: Aktionsplan für die Bibliotheken in der Europäischen Gemeinschaft. = Bibliotheksdienst. 23. 1989. 10. p. 1051-1052.
2. Bundesregierung. Bundesrepublik Deutschland. Fachinformationsprogram 1985-1988. Bonn, 1985.
3. NIEWALDA, Paul: Der Verbundkatalog aus maschinenlesbaren Katalogdaten der neueren Universitätsbibliotheken.
4. Osteuropa Seminar, 1989. szept. 23 - okt. 7. Kollégiumi anyag: Lehman, Klaus-Dieter: Deutscher Bibliotheksverbund - ein Konzept zur Vernetzung. 26 p.; Neubauer, W.: EDV-Systeme in Bibliotheken. 23 p.; Schnellling, Heiner: Integrierte Bibliothekssysteme: Zentralisierung, Dezentralisierung. 22 p.; Schwuchow, Werner: Wirtschaftlichkeit von Informationsdienstleistungen. 18 p.
5. Regionale Verbundsysteme in der Bundesrepublik Deutschland einschliesslich Berlin/West. Berlin, Deutsches Bibliotheksinstitut. 1989. 124 p. (Dbi - Materialien 81.)
6. SIMON, Elisabeth: Bibliothekarische Auslandsarbeit. Vorstellungen und Realität. = Bibliotheksdienst. 22. 1988. 10. p. 953-967.
7. Stand der Technik bei der Anwendung neuer Informationstechnologien in Bibliotheken und ihre Auswirkung auf die Arbeit der Bibliotheken: Bundesrepublik Deutschland (Stand 1984/87) Berlin, Deutsches Bibliotheksinstitut 1988. 374 p.

---

MAGÁNZÁRKÁBA KÉRÜL AZ OLVASÓ a dublini Marsh's Library-ben, ha különösen értékes régi könyvet kér: az 1707 óta fennálló könyvtár hagyományos állományvédelmi módszere, hogy legnagyobb kincseit csak zárt fülkében tanulmányozhatják a kutatók.  
(DBI-Pressespiegel, 1991. jún.)

---

PRECIS HELYETT COMPASS. – A British National Bibliography MARC-formátumra épülő termékeiben 1991 januárja óta a PRECIS indexkifejezések helyett a COMPASS rendszert használják. Ez lényegében nem új rendszer, csak a PRECIS átalakítása, egyszerűsítése. Kidolgozását az indokolta, hogy a bibliográfiai rekordok nyomtatott formája helyett online keresésük került előtérbe, így fölösleges, hogy ugyanazok az adatok esetleg duplán kerüljenek be a rekordba  
– külön formai leírás és külön tárgyi feltárás keretében.  
(Select. NBS Newsletter. 1991. 4. sz.)